

บทที่

5

ปัญหาการเลี้ยงดูเด็กและการจัด
สวัสดิการชุมชนในเขตเมือง :
ศึกษากรณี 4 ชุมชนใน
เขตวังทองหลาง กรุงเทพมหานคร

Problems of Child Rearing and
Community Welfare Management :
Case Studies of Four Communities
in Wangthonglang District, Bangkok

ศรียุทธิ์ วาดวารีย์
Srihathai Wadvaree

ปัญหาการเลี้ยงดูเด็กและการจัดสวัสดิการชุมชน
ในเขตเมือง : ศึกษากรณี 4 ชุมชน
ในเขตวังทองหลาง กรุงเทพมหานคร
Problems of Child Rearing and Community Welfare
Management : Case Studies of Four Communities in
Wangthonglang District, Bangkok

ศรีหทัย วาดวารีย์¹

Srihathai Wadvaree

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาปัญหาการเลี้ยงดูเด็กและการจัดสวัสดิการเด็กในชุมชนเมือง เพื่อเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาการเลี้ยงดูเด็กของบิดามารดาในชุมชนเมือง จำนวน 4 ชุมชน โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญทั้ง 4 ชุมชน คือ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงดูเด็ก รวมทั้งหมด 26 คน ผลการศึกษาพบว่า บ้านรับเลี้ยงเด็กที่มีค่าบริการสูงจะไม่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน รูปแบบบ้านร่วมพัฒนาเด็กมีพื้นที่คับแคบและไม่เป็นสัดส่วน ไม่สามารถจัดระเบียบอย่างเป็นทางการได้ ทำให้หน่วยงานภายนอกที่ต้องการให้ความช่วยเหลือเข้าถึงได้ยาก ส่วนรูปแบบการเลี้ยงดูเด็กที่มีความเหมาะสม คือ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียนที่อยู่ภายใต้การดูแลของคณะกรรมการชุมชน ได้รับการสนับสนุนจากภาคีภายนอก มีอาคารสถานที่มั่นคงเป็นสัดส่วนและค่าบริการต่ำ

¹ นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการพัฒนาสังคม) คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ [srihathai.wvr@gmail.com]

การศึกษาครั้งนี้มีข้อเสนอแนะให้ส่งเสริมเนอร์สเซอรีชุมชน ที่ดำเนินงานภายใต้ คณะกรรมการชุมชน จัดบริการที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ปกครองในชุมชน มีค่าบริการไม่สูง อีกทั้งการเข้ามามีส่วนร่วมของชมรมผู้สูงอายุที่สมัครใจเลี้ยงดูเด็ก เพื่อหารายได้เสริม

คำสำคัญ : การเลี้ยงดู; เด็ก; สวัสดิการชุมชน

Abstract

The aims of this article were to study the problems on child rearing and child welfare management in order to propose a child rearing solution to parents in 4 urban communities. A qualitative method, in-depth interviews of 26 key informants involved with child rearing in 4 communities was used. The results showed that high expense nurseries were not able to serve the communities' needs. The nurseries with poorly organized and restrictive area were also unqualified to officially register as there were difficulties in providing assistance. The appropriate child rearing nurseries were the low-price preschool child development centers operated in a well-organized area under the supervision of community committees and supported by other organizations. Suggestion from this study was local nurseries should be operated under community committees' control and provided low price services compatible with parents' needs. Finally, willing elderly should be encouraged to take part in child rearing so they could earn an extra money.

Keywords : Child rearing; Child; Community welfare

บทนำ

ปัญหาการดำรงชีพในสังคมเมืองที่สำคัญประการหนึ่ง คือ การเลี้ยงดูบุตร เนื่องจากครอบครัวล้วนมีความจำเป็นในการทำงานหารายได้ให้เพียงพอต่อการเลี้ยงดูครอบครัว ภายใต้สภาวะค่าครองชีพที่สูงขึ้นทุกวัน โดยเฉพาะเมื่อต้องเลี้ยงดูบุตรจะมีค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นอย่างมาก ทำให้ทั้งบิดาและมารดามีความจำเป็นในการทำงานหารายได้ทั้งคู่ จึงเกิดปัญหาในเรื่องของการไม่มีเวลาอบรมเลี้ยงดูบุตร (อุ้นตา นพคุณ, 2532) คน

เมืองจำนวนหนึ่งมีการแก้ไขปัญหาด้วยการตัดสินใจไม่มีบุตรหรือมีบุตรช้า เพื่อสร้างความพร้อมและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับบุตร ส่งผลต่อโครงสร้างประชากรในภาพรวมอยู่ในภาวะการเกิดของประชากรที่ถดถอยลงอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่สังคมไทยกำลังเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ เพราะผู้สูงอายุมีจำนวนมากและยังคงเพิ่มมากขึ้น ขณะที่ประชากรวัยเด็กและวัยแรงงานจะมีจำนวนน้อยลง เนื่องจากความก้าวหน้าทางการสาธารณสุขและเทคโนโลยีทางการแพทย์ในปัจจุบัน (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.), 2558) สังคมจึงขาดความสมดุล ทำให้ครอบครัวต้องรับภาระการเลี้ยงดูและการพึ่งพิงสูง อีกทั้งสังคมเมืองส่วนใหญ่ประกอบไปด้วยรูปแบบครอบครัวเดี่ยวมากขึ้นที่มีเพียงบิดา มารดา และบุตร ไม่มีญาติผู้ใหญ่หรือญาติพี่น้องคอยให้ความช่วยเหลือ การสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนบ้านลดลง ความสัมพันธ์เป็นไปอย่างฉาบฉวย เพราะในแต่ละครอบครัวมีความจำเป็นในการหารายได้เลี้ยงดูครอบครัว ส่งผลให้ในหลายครอบครัวที่ต้องทำงานทั้งบิดามารดาเกิดปัญหาการเลี้ยงดูบุตร ทำให้เกิดความสนใจในการศึกษาเรื่องปัญหาการเลี้ยงดูเด็กและการจัดสวัสดิการชุมชนในเขตเมืองใหญ่

โดยการศึกษาในครั้งนี้ได้ทำการเลือกพื้นที่ชุมชนในเขตวังทองหลาง กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็งในระดับหนึ่ง และมีการจัดสวัสดิการ เช่น กองทุนต่างๆ ชมรมผู้สูงอายุ และกลุ่มเด็กและเยาวชน อีกทั้งพบว่าภายในชุมชนทั้ง 4 ชุมชน เป็นพื้นที่ของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ที่มีการจัดตั้งขึ้นเป็นชุมชนอย่างเป็นทางการ และมีการสร้างการรวมกลุ่มของสมาชิกภายในชุมชน ชุมชนทั้ง 4 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนคลองพลับพลา ชุมชนร่วมสามัคคี ชุมชนรุ่งมณีพัฒนา และชุมชนทรัพย์สินเก่า ซึ่งจากการลงพื้นที่สำรวจข้อมูลสถานรับเลี้ยงเด็กเบื้องต้น พบว่า ทั้ง 4 ชุมชนที่ผู้วิจัยเลือกศึกษาต่างมีรูปแบบการเลี้ยงดูเด็กที่แตกต่างกันออกไป เพื่อศึกษาให้เห็นถึงการเลี้ยงดูเด็กภายในบริบทชุมชนที่ชุมชนมีการรวมกลุ่มกันว่าในแต่ละชุมชนมีทางออกในการเลี้ยงดูเด็กอย่างไร

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาปัญหาการเลี้ยงดูเด็กและการจัดสวัสดิการเด็กในชุมชนเมือง 4 ชุมชน
2. เพื่อศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาการเลี้ยงดูเด็กของบิดามารดาในชุมชนเมือง 4 ชุมชน

แนวคิดทฤษฎี

สวัสดิการชุมชนวางอยู่บนรากฐานของความเอื้อเฟื้อและการสร้างความร่วมมือในชุมชน ที่มีมาตั้งแต่อดีตจวบจนปัจจุบัน ด้วยปัจจุบันสังคมมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ทั้งการเข้ามาของทุนนิยมสู่ชุมชน นำพาวิถีชีวิตให้เปลี่ยนแปลงไปสู่บริโภคนิยม และการเข้าสู่สังคมอุตสาหกรรม ส่งผลให้ความเป็นชุมชนดั้งเดิมเริ่มจางหายไป แต่มีใช้ว่าจะสูญหายไปเสียทั้งหมด ในทุกชุมชนยังคงสามารถแสวงหาการสร้างความร่วมมือให้เกิดขึ้นได้ ด้วยการฟื้นฟูชุมชนและพัฒนาภูมิปัญญาเพื่อนำมาประยุกต์ใช้กับสังคมปัจจุบันก็จะสามารถสร้างความเป็นชุมชนให้กลับคืนมาได้ ป้องกันชุมชนและสังคมไม่ให้ตกอยู่ภายใต้ไ้ระบบทุนนิยมที่มากจนเกินไป (อภิญญา เวชยชัย และ ศิริพร ยอดกมลศาสตร์, 2547: 69-70) การจัดสวัสดิการชุมชนในส่วนของฐานงานพัฒนาส่วนใหญ่แล้วมุ่งเน้นที่การมีส่วนร่วมและการรวมตัวเพื่อสร้างเครือข่าย โดยให้สมาชิกภายในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อให้เห็นความต้องการและปัญหาของชุมชนร่วมกัน เช่น ปัญหาทางเศรษฐกิจ ปัญหาเด็กและเยาวชน เป็นต้น อีกทั้งถือเป็นการสร้างความเข้มแข็งภายในชุมชน เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งการจัดสวัสดิการชุมชนส่วนใหญ่แล้วเป็นการกระทำอย่างไม่เป็นทางการ ไม่อยู่ในรูปแบบของระบบแบบแผนที่แน่นอน ส่งผลให้การดำเนินการส่งผ่านความรู้จากชุมชนหนึ่งไปยังอีกชุมชนหนึ่ง อาจเกิดปัญหาได้ โดยสมาชิกภายในชุมชนคงยังไม่เห็นคุณค่าที่แท้จริงของการจัดสวัสดิการชุมชน (สำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2549) ในการจัดสวัสดิการชุมชนจะเกิดขึ้นได้จะเป็นหน้าที่ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหลายภาคส่วน ซึ่งจะต้องแสดงบทบาทให้ชุมชนเห็นในเชิงประจักษ์ในลักษณะของการสอดประสานกลมกลืนตามบริบทของชุมชนแต่ละแห่งที่มีลักษณะแตกต่างกัน บางแห่งที่ไม่เป็นทางการอาจจะแสดงบทบาทที่เด่นชัดในการจัดสวัสดิการของชุมชนเอง โดยที่ภาครัฐเป็นเพียงองค์ประกอบ เท่านั้น ในขณะที่บางชุมชนยังขาดความเข้มแข็งภาครัฐก็จำเป็นต้องจัดการดูแลให้เกิดสวัสดิการในชุมชนให้สามารถจัดการดูแลตนเองได้ Midgley (1986 อ้างถึงใน พรพนวิภา สุวรรณชุมภู, 2557)

สวัสดิการเด็กเป็นรูปแบบของงานสังคมสงเคราะห์ที่เกี่ยวข้องกับการแสดงบทบาททางสังคม โดยเฉพาะบทบาทภายในครอบครัว โดยปัญหาที่เกิดขึ้นส่วนมากมักมีจุดเริ่มต้นมาจากความสัมพันธ์ระหว่างบิดา มารดา และบุตร จึงต้องให้การสนับสนุน

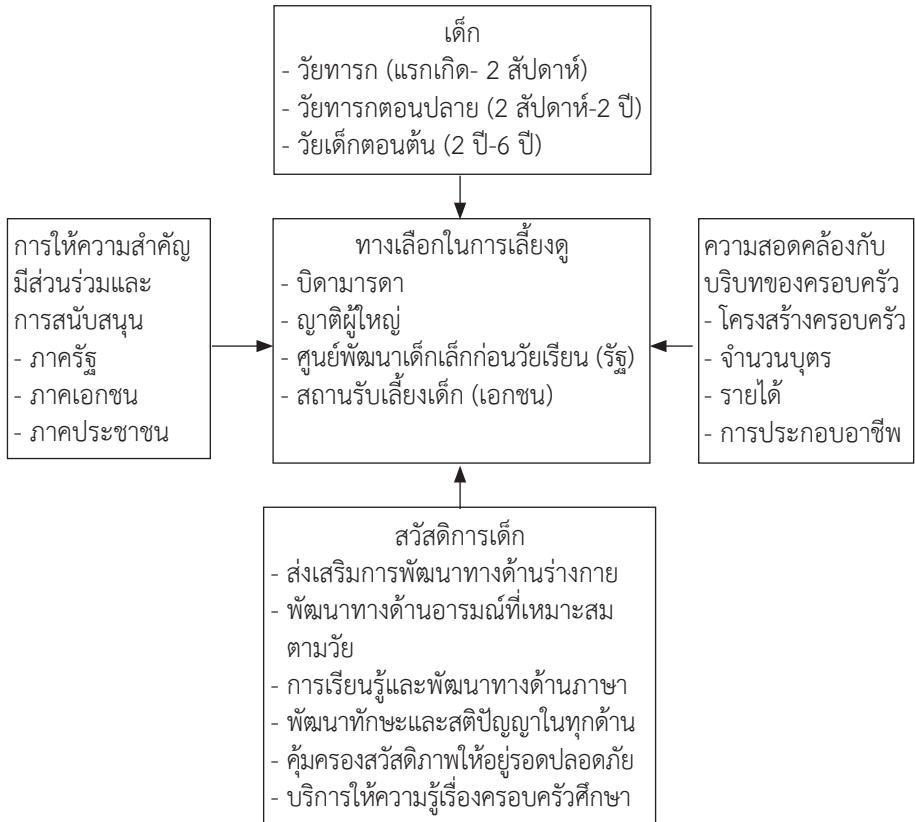
ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา ทั้งเด็กที่มีปัญหาความสัมพันธ์ภายในครอบครัว เด็กที่บิดามารดาไม่มีเวลาเลี้ยงดู เด็กในครอบครัวยากจน เด็กที่ครอบครัวแตกแยก เด็กกำพร้า และเด็กพิการ เป็นต้น ซึ่งมีการให้ความช่วยเหลือใน 2 ระยะด้วยกัน 1. การให้ความช่วยเหลือในระยะเร่งด่วนหรือแบบเฉพาะหน้า เพื่อแก้ไขปัญหาค้นวิกฤตได้อย่างทันทีทันใด 2. การให้ความช่วยเหลือแบบระยะยาว เพื่อแก้ไขปัญหาค้นที่ต้องใช้ระยะเวลายาวนานและมีกระบวนการที่ต่อเนื่องหวังผลให้ครอบครัวเกิดความมั่นคง โดยการช่วยเหลือนั้นมีหลายรูปแบบ ทั้งการให้ความรู้ สิ่งของ เงิน และการให้บริการด้านต่างๆ ขึ้นอยู่กับความต้องการ สภาพปัญหา และความเหมาะสม (ศรีทิพย์ทิพย์ พานิชพันธ์, 2536: 35-37)

ดังนั้นสวัสดิการเด็กเป็นเรื่องของการให้การสนับสนุนที่มีรูปแบบหลากหลาย ซึ่งมาจากหน่วยงานทางสังคมทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ซึ่งทุกภาคส่วนควรเข้ามามีส่วนร่วมให้ความสำคัญแก่เด็ก ทั้งการให้การสนับสนุนในสิ่งที่มีความรู้ การให้บริการ การให้สิ่งของ การให้เงินสนับสนุน การป้องกัน และการแก้ไขปัญหาที่จะเกิดขึ้นกับตัวเด็ก โดยการให้เหล่านี้ ส่วนใหญ่แล้วจะมอบให้แก่ บิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงดูเด็ก เพื่อส่งผลให้เกิดประโยชน์แก่ตัวเด็กมีพัฒนาการที่ดีทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ และสังคม เพื่อให้เด็กได้รับความปลอดภัยตั้งแต่แรกเกิด มีโอกาสในการเจริญเติบโต และมีพัฒนาการที่สมวัย เพื่อเป็นบุคคลที่มีศักยภาพสร้างคุณประโยชน์ให้แก่สังคมและประเทศชาติต่อไป

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา

เด็กตั้งแต่แรกเกิดจนถึงวัยเด็กตอนต้นมีความสำคัญอย่างมาก เพราะพัฒนาการในด้านต่างๆ ของช่วงวัยนี้เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว เมื่อได้รับการเลี้ยงดูอย่างถูกหลักและตอบสนองความต้องการที่ดีจะส่งผลต่อพัฒนาการในด้านต่างๆ อย่างต่อเนื่องและเหมาะสมกับวัย โดยในแต่ละครอบครัวอาจมีข้อจำกัดในการเลี้ยงดูเด็ก (โครงสร้างครอบครัว จำนวนบุตร รายได้ การประกอบอาชีพ) ในบางครอบครัวมีการเลี้ยงดูโดยบิดามารดา ปู่ย่า ตายาย ญาติพี่น้อง รวมทั้งการฝากเลี้ยงดูเด็กตามสถานรับเลี้ยงเด็กทั้งของภาครัฐและภาคเอกชน ซึ่งในแต่ละรูปแบบการเลี้ยงดูเด็กนั้นทุกภาคส่วนควรให้ความสำคัญ เข้ามามีส่วนร่วม และคอยให้การสนับสนุนผ่านรูปแบบสวัสดิการต่างๆ

อย่างเป็นองค์รวม โดยมองเงื่อนไขที่แตกต่างกันในแต่ละชุมชนเพื่อจัดสรรสวัสดิการที่มีความสอดคล้องกับความต้องการของชาวบ้านภายในชุมชน เพราะเด็กที่เติบโตตามลำดับขั้นของพัฒนาการที่ดีจะเป็นอนาคตของชาติต่อไป ดังปรากฏในกรอบแนวคิดข้างล่างนี้

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา

วิธีการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ โดยเตรียมแนวการสัมภาษณ์ล่วงหน้าไว้ในแต่ละประเด็นเป็นคำถามวิจัยแบบปลายเปิด ซึ่งการสัมภาษณ์จะเป็นไปอย่างไม่เป็นทางการ เพื่อให้ได้ข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญทั้ง 4 ชุมชน คือ ประธานชุมชน ชุมชนละ 1 คน

ผู้เลี้ยงดูเด็กโดยคนในครอบครัว ชุมชนละ 2 คน ผู้เลี้ยงดูเด็กในบ้านรับเลี้ยงเด็ก 4 คน ผู้เลี้ยงดูเด็กในบ้านร่วมพัฒนาเด็ก 5 คน ครูพี่เลี้ยง หรืออาสาสมัครผู้ดูแลเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียน 5 คน รวมทั้งหมด 26 คน ร่วมกับการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การเข้าร่วมกิจกรรมชุมชนเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชาวบ้าน การเข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญต่างๆ ทำให้สามารถค้นหาผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญจากการที่ผู้ปกครองพาเด็กมาเข้าร่วมกิจกรรมชุมชน อีกทั้งการแนะนำผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญจากประธานชุมชน รวมทั้งการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องต่างๆ โดยมีวิธีการนำเสนอด้วยการพรรณนาเกี่ยวกับประวัติชุมชน รูปแบบการเลี้ยงดูเด็กและปัญหาการเลี้ยงดูเด็กในแต่ละชุมชน และนำมาวิเคราะห์ร่วมกัน

ผลการวิจัย

กรณีที่ 1: ชุมชนคลองพลับพลา

ชุมชนคลองพลับพลา ตั้งอยู่ที่ซอยรามคำแหง 21 ถนนศรีวิภา แขวงวังทองหลาง เขตวังทองหลาง กรุงเทพมหานคร มีเนื้อที่ทั้งหมด 46 ไร่ ประกอบไปด้วยซอยเล็กๆ จำนวน 18 ซอย มีครัวเรือนทั้งหมด 282 หลังคาเรือน ประกอบไปด้วยประชากรทั้งหมด 1,010 คน จากการเก็บข้อมูล 128 หลังคาเรือน ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขายขนาดเล็ก และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,000-15,000 บาท จากผลการศึกษาพบว่า มีเด็กในช่วงอายุตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 4 ปี จำนวน 37 คน

การเปลี่ยนแปลงของชุมชนได้เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2531 เป็นปีที่การทางพิเศษแห่งประเทศไทยได้เกิดโครงการทางด่วนยกระดับบ่อจมนรงค์-รามอินทรา และกรุงเทพมหานครตัดถนนสายเอกมัย-รามอินทราผ่านพื้นที่ชุมชน ทำให้พื้นที่ชุมชนบางส่วนสูญเสียไป ในฐานะที่สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์เป็นเจ้าของพื้นที่ ได้มีนโยบายการจัดระเบียบและพัฒนาชุมชนในรูปแบบของการแบ่งปันที่ดิน (Land Sharing) เป็นการเวนคืนที่ดินส่วนหนึ่ง เพื่อไปใช้ประโยชน์ และจัดสรรที่ดินอีกส่วนเพื่อเป็นที่อยู่อาศัยในรูปแบบของบ้านมั่นคง มีการจัดระเบียบชุมชนโดยคณะกรรมการชุมชนที่ได้รับการเลือกตั้งในวันที่ 28 ธันวาคม พ.ศ. 2557

การเลี้ยงดูเด็กภายในชุมชนคลองพลับพลา มีทั้งหมด 3 รูปแบบ

แบบที่ 1: การเลี้ยงดูเด็กโดยครอบครัวมีผู้เลี้ยงดูเด็กเป็นปู่ย่า ตายาย ซึ่งมีข้อดีคือ มีการเลี้ยงดูเป็นอย่างดีจากบุคคลภายในครอบครัว ทำให้เด็กได้รับความรักความ

อบอุ่นอย่างเต็มที่ โดยบิดามารดาสามารถออกไปทำงานได้โดยไม่ต้องกังวลเรื่องการเลี้ยงดูเด็ก อีกทั้งเป็นการลดภาระค่าใช้จ่ายในการฝากเลี้ยงดูเด็กกับบุคคลอื่น แต่มีข้อเสีย คือ บิดามารดาที่มีความจำเป็นต้องทำงานทั้งคู่ และไม่มีญาติผู้ใหญ่หรือพี่น้องมาช่วยเหลือในการเลี้ยงดูเด็กในเวลากลางวันได้ ซึ่งถ้าให้ผู้เป็นมารดาออกจากงานมาเพื่อเลี้ยงดูเด็กก็อาจส่งผลกระทบต่อครอบครัวที่มีรายได้น้อยขาดรายได้เข้าสู่ครอบครัว ทำให้การดำรงชีวิตเป็นไปอย่างยากลำบากจึงต้องหาทางเลือกที่เหมาะสมในการฝากเลี้ยงดูเด็ก

แบบที่ 2: การเลี้ยงดูเด็กโดยบ้านรับเลี้ยงเด็ก เป็นการฝากเลี้ยงดูเด็กกับเพื่อนบ้าน อาจเป็นผู้สูงอายุหรือบุคคลว่างงานที่อยู่ภายในบ้าน ซึ่งมีข้อดีคือ เด็กจะได้รับการเลี้ยงดูอย่างทั่วถึง เพราะเป็นการรับฝากเลี้ยงเด็กจำนวนไม่มาก อยู่ภายในบ้านที่มีรั้วรอบขอบชิด และเอื้อให้กับผู้ปกครองในหลายเรื่อง ทั้งเรื่องของเวลาการรับฝากเลี้ยงเด็ก สามารถเปิดรับเลี้ยงเด็กได้ตั้งแต่เช้าตรู่ และเลี้ยงดูจนกว่าผู้ปกครองจะมารับ ไม่ว่าจะเย็นแค่ไหน เรื่องของอายุของเด็กที่สามารถนำมาฝากให้เลี้ยงดูจะรับตั้งแต่ 3 เดือน จนถึงเด็กเข้าสู่โรงเรียนอนุบาลหรือแม้กระทั่งเข้าโรงเรียนอนุบาลแล้วก็ยังคงรับเลี้ยงดูเป็นรายชั่วโมง รายวัน รายเดือน เพื่อยืดหยุ่นให้แก่ผู้ปกครองที่มีความจำเป็นในด้านต่างๆ แต่มีข้อเสีย คือ มีค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูเด็กที่สูงมาก เมื่อเปรียบเทียบกับรายได้เฉลี่ยของครัวเรือน ซึ่งเป็นข้อจำกัดของผู้ปกครองส่วนใหญ่คงไม่สามารถฝากเลี้ยงดูเด็กในรูปแบบนี้ได้ ซึ่งมีข้อมูลจากการลงพื้นที่ว่าบ้านรับเลี้ยงเด็กในรูปแบบนี้เริ่มทยอยปิดตัวลง

แบบที่ 3: การเลี้ยงดูเด็กโดยศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียน เป็นศูนย์รับเลี้ยงเด็กของรัฐที่เชื่อมโยงการบริหารจัดการกับคณะกรรมการภายในชุมชนหมู่บ้านพลับพลา ซึ่งมีข้อดี คือ การที่เป็นศูนย์รับเลี้ยงเด็กของรัฐที่มีการจดทะเบียนอย่างเป็นทางการ จึงมีหน่วยงานและองค์กรต่างๆ รับทราบและเข้ามาให้การสนับสนุนในเรื่องโครงการฝึกอบรม เพื่อให้เกิดการพัฒนาศักยภาพของอาสาผู้ดูแลเด็ก กิจกรรมทัศนศึกษา นอกสถานที่ กิจกรรมวันสำคัญร่วมกับชุมชน และการบริจาคอุปกรณ์การเรียน เป็นต้น ทำให้ทางศูนย์ฯสามารถเก็บค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูเด็กกับผู้ปกครองเด็กในราคาที่ถูกรองรับต่อผู้ปกครองที่มีรายได้น้อยไม่สูงนัก สามารถนำเด็กมาฝากเลี้ยงดูในศูนย์ที่มีพื้นที่เป็นสัดส่วนและมีมาตรฐานในระดับหนึ่ง แต่มีข้อเสีย คือ ด้วยการใช้พื้นที่ในการเลี้ยงดูเด็กในราคาที่ถูกลง ทำให้การดำเนินงานในเรื่องต่างๆอาจมีข้อจำกัด งบประมาณ

ที่จัดสรรเป็นเงินเดือนแก่อาสาฯ ก็ไม่มากนัก เมื่อเทียบกับภาระการเลี้ยงดูเด็กจำนวนมาก ทำให้อาสาฯส่วนใหญ่ขาดแรงจูงใจในการทำงานและมีการลาออกอยู่บ่อยครั้ง อีกทั้งอาสาฯยังไม่มีผู้ใดที่จบหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยมาโดยตรงจึงขาดผู้นำในเรื่องการดำเนินงานการเลี้ยงดูเด็กอย่างถูกหลัก เช่น การจัดทำแผนการเรียนการสอน การเห็นประโยชน์ของการบันทึกพัฒนาการของเด็กในแต่ละวัย เป็นต้น

โดยการเลี้ยงดูเด็กทั้ง 3 รูปแบบ มีข้อดีและข้อเสียที่แตกต่างกันออกไป แต่ส่วนใหญ่ภายในชุมชนคลองพลับพลามีการเลี้ยงดูเด็กโดยครอบครัว อาจเป็นเพราะภายในชุมชนมีผู้สูงอายุจำนวนมาก แต่ละบ้านล้วนแต่เป็นเครือญาติกัน อีกทั้งบ้านภายในชุมชนคลองพลับพลามีพื้นที่กว้างและมีรั้วรอบขอบชิดเหมาะแก่การเลี้ยงดูเด็ก ทำให้หลายครอบครัวจึงตัดสินใจเลี้ยงดูลูกหลานด้วยคนในครอบครัว เพื่อเป็นการประหยัดค่าใช้จ่าย และไว้วางใจได้มากกว่าการส่งลูกไปเลี้ยงดูเด็กภายในศูนย์ฯที่มีเด็กจำนวนมากอาจดูแลได้ไม่ทั่วถึง อีกทั้งเวลาในการฝากรับเลี้ยงเด็ก และการไม่เปิดรับเลี้ยงเด็กเล็ก จึงไม่สอดคล้องกับชีวิตการทำงานของผู้ปกครองในชุมชนเมือง และในบ้านรับเลี้ยงเด็กที่อาจมีการดูแลได้ทั่วถึงกว่าเพราะรับเลี้ยงเด็กจำนวนน้อย มีความยืดหยุ่นให้กับผู้ปกครองในเรื่องเวลาการเปิดรับฝากเลี้ยงเด็ก และการเปิดรับเลี้ยงเด็กเล็ก แต่ก็มีค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูที่สูง ทำให้ปัจจุบันเริ่มปิดตัวลงไปบ้างแล้ว

กรณีที่ 2: ชุมชนร่วมสามัคคี

ชุมชนร่วมสามัคคีตั้งอยู่ที่ถนนซอยรามคำแหง 39 (เทพลีลา 1) แขวงพลับพลา เขตวังทองหลาง กรุงเทพมหานคร มีเนื้อที่ทั้งหมด 4 ไร่ 3 งาน 53 ตารางวา ประกอบด้วยบ้าน 126 หลังคาเรือน 131 ครอบครัว มีประชากรรวมทั้งสิ้น 464 คน จากการเก็บข้อมูล 59 หลังคาเรือน ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไปและมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 15,000-20,000 บาท จากการศึกษาพบว่า มีเด็กที่มีช่วงอายุตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 4 ปี จำนวน 11 คน

การเปลี่ยนแปลงของชุมชนได้เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2532 ชาวบ้านได้มีการจัดสรรที่ดินอย่างไม่เป็นทางการ เพื่อการอยู่อาศัย และในปี พ.ศ. 2535 ชาวบ้านได้รับคำแนะนำจากสำนักงานเขตวังทองหลาง ในการบริหารจัดการและประสานงาน โดยการเลือกตั้งคณะกรรมการชุมชนมาเป็นตัวแทนของชาวบ้านและได้มีการจัดตั้งเป็นชุมชนอย่างเป็นทางการในวันที่ 15 พฤษภาคม พ.ศ. 2550 ต่อมาชุมชนร่วมสามัคคีก็ได้รับเลือกเป็น

1 ใน 10 โครงการบ้านมั่นคงในรอบแรกที่สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) คัดเลือกเป็น “10 หมู่บ้านต้นแบบ” การดำเนินโครงการบ้านมั่นคงนี้ได้รับการสนับสนุนจากทางสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ซึ่งเป็นเจ้าของที่ดิน โดยให้ชาวบ้านเช่าที่ดินในระยะยาว ราคาถูก และมีการถมที่ดินให้กลายเป็นพื้นที่สูงเท่ากับระดับของถนน มีระยะเวลาการก่อสร้างบ้านในโครงการบ้านมั่นคง เริ่มขึ้นเมื่อต้นปี พ.ศ. 2547 และสำเร็จจุล่งในปี พ.ศ. 2552 รวมทั้งสิ้น 3 เฟส กับ 1 โครงการอาคารชุด ภายในระยะเวลา 5 ปี

การเลี้ยงดูเด็กภายในชุมชนร่วมสามัคคี มีทั้งหมด 2 รูปแบบ

แบบที่ 1 : การเลี้ยงดูเด็กโดยครอบครัวมีผู้เลี้ยงดูเด็กเป็นปู่ย่า ตายาย และผู้เป็นแม่ ซึ่งมีข้อดีคือ ผู้เป็นแม่สามารถให้นมบุตรเพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันแก่เด็กได้อย่างครบถ้วน แต่ในบางครอบครัวที่พ่อแม่ต้องออกไปทำงานหารายได้ทั้งคู่ ผู้เลี้ยงดูเด็กในตอนกลางวันก็จะเป็นปู่ย่า ตายาย ซึ่งมีข้อดี คือ พ่อแม่สามารถไว้วางใจว่าลูกจะได้รับการเลี้ยงดูอย่างดีจากบุคคลในครอบครัวและไปทำงานได้อย่างไม่วิตกกังวล อีกทั้งเป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายในการฝากเลี้ยงดูเด็กกับบุคคลอื่น แต่ข้อเสีย คือ ไม่ใช่ทุกครอบครัวที่มีผู้สูงอายุคอยช่วยเหลือเรื่องการเลี้ยงดูเด็กได้ โดยเฉพาะในชุมชนเมืองที่รูปแบบครอบครัวส่วนใหญ่เป็นครอบครัวเดี่ยว ซึ่งแต่ละครอบครัวก็มีเงื่อนไขที่แตกต่างกัน ทั้งการประกอบอาชีพ รายได้ และรูปแบบครอบครัว จึงต้องหาทางเลือกในการฝากเลี้ยงดูเด็กที่เหมาะสมสำหรับแต่ละครอบครัว

แบบที่ 2: การเลี้ยงดูเด็กบ้านร่วมพัฒนาเด็ก เป็นเสมือนการฝากเลี้ยงดูเด็กกับเพื่อนบ้าน แต่เป็นการรับเลี้ยงดูเด็กจำนวนมาก ซึ่งมีข้อดีคือ มีความยืดหยุ่นให้กับผู้ปกครองในหลายด้าน ทั้งเวลาเปิดปิดในการรับฝากเลี้ยงดูเด็กที่เอื้อต่อเวลาการทำงานของผู้ปกครอง การเปิดรับฝากเด็กเล็กทำให้ผู้ปกครองไม่ต้องลาออกจากงานมาเพื่อเลี้ยงดูเด็ก เพราะสถานรับเลี้ยงเด็กส่วนใหญ่ยังไม่มีการเปิดรับเลี้ยงเด็กเล็ก อีกทั้งบ้านร่วมพัฒนาเด็กมีการรับเลี้ยงเด็กจำนวนมาก ทำให้ค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูเด็กมีราคาถูกมากกว่าบ้านรับเลี้ยงเด็กที่มีการรับเลี้ยงเด็กจำนวนน้อย แต่มีข้อเสีย คือ การรับเลี้ยงเด็กอายุน้อยและจำนวนมากนั้น ผู้รับเลี้ยงเด็กอาจดูแลเด็กให้เกิดความท้อถိုင်ได้ยาก อีกทั้งเป็นบ้านในชุมชนที่ยังไม่มีการจดทะเบียนการจัดตั้งสถานรับเลี้ยงเด็กอย่างถูกต้อง เพราะมีข้อจำกัดในเรื่องของพื้นที่และความเป็นสัดส่วน ทำให้การเลี้ยงดูเด็กจำนวนมากมีความเสี่ยงต่ออันตรายที่อาจเกิดขึ้นได้ทุกเมื่อ

โดยการเลี้ยงดูเด็กทั้ง 2 รูปแบบ มีข้อดีและข้อเสียที่แตกต่างกันออกไป แต่ส่วนใหญ่ภายในชุมชนร่วมสามัคคีมีการเลี้ยงดูเด็กโดยคนในครอบครัว อาจเป็นเพราะมีผู้สูงอายุจำนวนมาก สามารถเลี้ยงดูเด็กในเวลากลางวันได้ ช่วยให้แม่เด็กสามารถออกไปทำงานหารายได้เข้าสู่ครอบครัว โดยไม่ต้องนำเด็กไปฝากเลี้ยงดูกับบุคคลอื่น แต่บางครอบครัวเดียวที่ไม่มีผู้ใหญ่หรือเครือญาติช่วยเลี้ยงดูเด็ก จึงมีความจำเป็นต้องฝากเลี้ยงดูเด็กตามบ้านร่วมพัฒนาเด็ก ซึ่งเกิดขึ้นมาเป็นทางเลือกที่สามารถทำให้ผู้ปกครองทำงานต่อไปได้โดยไม่ต้องลาออกจากงานให้เสียรายได้ แต่ต้องยอมรับความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นได้เพราะเด็กมีการรับเลี้ยงเด็กจำนวนมากในพื้นที่บ้านภายในชุมชนที่มีพื้นที่จำกัด

กรณีที่ 3: ชุมชนรุ่งมณีพัฒนา

ชุมชนรุ่งมณีพัฒนาดั้งอยู่ที่ถนนซอยรามคำแหง 39 ซอยเทพลีลา เขตวังทองหลาง โดยพื้นที่ของชุมชนเริ่มตั้งแต่ซอยเทพลีลาแยก 3 ถึงซอยเทพลีลาแยก 15 มีครัวเรือนทั้งหมด 420 หลังคาเรือน ประกอบไปด้วยประชากรทั้งหมด 1,500 คน จากการเก็บข้อมูล 152 หลังคาเรือน ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ รับจ้างทั่วไป และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 15,000-20,000 บาท จากผลการศึกษาพบว่า มีเด็กที่มีช่วงอายุตั้งแต่วัยแรกเกิดจนถึง 4 ปี จำนวน 41 คน

การเปลี่ยนแปลงชุมชนได้เริ่มเกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2534 เมื่อได้รับคำแนะนำจากสำนักงานเขตวังทองหลาง ในการมีผู้นำนำร่วมบริหารงานและพัฒนาชุมชน ชุมชนจึงได้จัดให้มีการเลือกตั้งคณะกรรมการชุมชน ต่อมาในปี พ.ศ. 2535 ชุมชนรุ่งมณีพัฒนาได้ถูกประกาศให้เป็นชุมชนอย่างเป็นทางการ แต่ด้วยการเป็นชุมชนแออัด ประชากรอยู่อาศัยกันอย่างหนาแน่นและบ้านเรือนทรุดโทรม ดังนั้นในปี พ.ศ. 2547 ทางสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ซึ่งเป็นเจ้าของพื้นที่ได้มีนโยบายพัฒนาชุมชนตามแนวทางการมีส่วนร่วมชุมชน ในความร่วมมือของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) ทำให้เกิดโครงการบ้านมั่นคงขึ้นในปี พ.ศ. 2549 เริ่มก่อสร้างเฟสที่ 1 ในปี พ.ศ. 2552 สร้างแล้วเสร็จทั้ง 3 เฟส ในปี พ.ศ. 2561 รวมเป็นระยะเวลา 10 ปี การเลี้ยงดูเด็กภายในชุมชนรุ่งมณีพัฒนา มีทั้งหมด 2 รูปแบบ

แบบที่ 1: การเลี้ยงดูเด็กโดยครอบครัว เป็นการที่เด็กได้รับการเลี้ยงดูโดยบิดามารดา ปู่ย่า ตายาย จากผลการศึกษาพบว่าส่วนใหญ่มีการเลี้ยงดูเด็กโดยบิดามารดา

ซึ่งมีข้อดี คือ ผู้เป็นแม่สามารถให้นมแก่บุตรได้อย่างเต็มที่ เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี อีกทั้งเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างแม่ลูกให้ได้รับความรักความอบอุ่นอย่างเต็มที่ และไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการฝากเลี้ยงดูบุตรกับบุคคลอื่น แต่มีข้อเสีย คือ ผู้ปกครองที่มีรายได้ไม่สูงมากนัก จากที่เคยมีรายได้ 2 ทาง ทั้งบิดาและมารดา มารดาต้องลาออกจากงานมาเพื่อเลี้ยงดูลูก ทำให้เหลือรายได้เข้าสู่ครอบครัวเพียงทางเดียว อาจส่งผลกระทบต่อให้การดำเนินชีวิตมีความยากลำบากมากขึ้น

แบบที่ 2: การเลี้ยงดูเด็กโดยศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียน เป็นการเลี้ยงดูเด็กภายในศูนย์ฯ ของรัฐที่มีการดำเนินงานภายใต้คณะกรรมการชุมชนร่วมพัฒนาในการบริหารจัดการ และให้การสนับสนุน ซึ่งมีข้อดีคือ การดำเนินงานของศูนย์ฯ จะได้รับการสนับสนุนจากรัฐ และเลี้ยงดูเด็กจำนวนมาก ทำให้ค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูเด็กมีราคาถูก มีอาคารสถานที่ที่เป็นสัดส่วน มีโครงการอบรมสำหรับอาสาผู้เลี้ยงดูเด็ก งบประมาณการทัศนศึกษาของเด็ก และกิจกรรมสำหรับเด็กร่วมกับชุมชน ด้วยการก่อตั้งเป็นศูนย์รับเลี้ยงเด็กภายในชุมชนจดทะเบียนขึ้นอย่างเป็นทางการ ทำให้มีหน่วยงานและองค์กรต่างๆ เข้ามาให้การสนับสนุนอย่างสม่ำเสมอ แต่มีข้อเสียคือ ทางศูนย์ฯ มีการรับเลี้ยงเด็กจำนวนมาก อาจดูแลเด็กได้ไม่ทั่วถึง อีกทั้งเรื่องของความยืดหยุ่นในการดำเนินงานของศูนย์ฯ ยังไม่รองรับต่อการทำงานของผู้ปกครอง ซึ่งต้องออกไปทำงานแต่เช้าตรู่กว่าจะเลิกงานก็เย็นค่ำ และการรับเลี้ยงเด็กของศูนย์ฯ จะเริ่มที่ช่วงอายุ 2 ขวบครึ่งจนถึงวัยเข้าสู่โรงเรียนอนุบาล อาจส่งผลกระทบต่อผู้ปกครองที่มีรายได้ไม่มากนัก อาจจะต้องลาออกจากงานมาเพื่อเลี้ยงดูบุตรในช่วงที่ยังหาสถานที่รับเลี้ยงได้ ข้อเสียข้อสุดท้ายคือ ครูที่เลี้ยงเด็กส่วนใหญ่ยังไม่จบการศึกษาในหลักสูตรปฐมวัย อาจส่งผลให้ขาดผู้นำการพัฒนาศักยภาพการดำเนินงานของศูนย์ฯ และการเลี้ยงดูเด็กอย่างถูกวิธี ซึ่งในทางกลับกันการสร้างแรงบันดาลใจและแรงจูงใจให้ครูที่เลี้ยงเด็กพัฒนาตนเองนั้นก็สำคัญ เช่น การขึ้นเงินเดือนและการให้ความสำคัญกับครูที่เลี้ยงเด็ก

โดยการเลี้ยงดูเด็กทั้ง 2 รูปแบบ มีข้อดีและข้อเสียที่แตกต่างกันออกไป แต่ส่วนใหญ่ภายในชุมชนร่วมพัฒนาที่มีการเลี้ยงดูเด็กโดยบิดามารดา อาจเป็นเพราะผู้ปกครองให้ความสำคัญกับการเลี้ยงดูเด็กด้วยตนเอง เพื่อสร้างความรักความผูกพันตั้งแต่ระยะแรกจนเขาเติบโต หรือในบางครอบครัวมีความจำเป็น เพราะรูปแบบครอบครัวเป็นครอบครัวเดี่ยวที่ไม่มีญาติผู้ใหญ่คอยช่วยเลี้ยงดูเด็กในเวลากลางวันได้ และอาจไม่ไว้วางใจที่จะฝากเลี้ยงดูเด็กกับบุคคลอื่น

กรณีที่ 4: ชุมชนทรัพย์สินเก่า

ชุมชนทรัพย์สินเก่า ตั้งอยู่ที่ซอยรามคำแหง 39 ถนนรามคำแหง แขวงวังทองหลาง มีเนื้อที่ประมาณ 40 ไร่ โดยมีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 550 หลังคาเรือน และมีประชากรทั้งหมด 3,000 คน จากการเก็บข้อมูล 170 หลังคาเรือน ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,000-15,000 บาท จากการศึกษาพบว่า มีเด็กที่มีช่วงอายุตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 4 ปี จำนวน 45 คน

การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญของชุมชนเกิดขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2549 ทางสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ได้เล็งเห็นว่าชุมชนมีประชากรอยู่อาศัยอย่างหนาแน่น และเกิดปัญหาสังคมจำนวนมาก จึงมีแนวคิดในการพัฒนาชุมชนร่วมกับสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) สนับสนุนโครงการบ้านมั่นคง การดำเนินการอยู่ในช่วงเปลี่ยนผ่านของการเริ่มสร้างบ้านมั่นคงในแต่ละโซน โดยมีคณะกรรมการชุมชนที่ได้รับการเลือกตั้งในวันที่ 13 ตุลาคม พ.ศ. 2559 เป็นผู้กำกับดูแล

การเลี้ยงดูเด็กในชุมชนทรัพย์สินเก่า มีทั้งหมด 2 รูปแบบ

แบบที่ 1: การเลี้ยงดูเด็กโดยครอบครัว จากการลงพื้นที่เป็นการเลี้ยงดูเด็กโดยบิดามารดามากที่สุด ซึ่งมีข้อดีคือ การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างแม่ลูก เด็กจะได้รับการเลี้ยงดูอย่างอบอุ่น ทานนมแม่ได้เป็นระยะเวลานาน เพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันแก่เด็ก อีกทั้งเป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูเด็กกับบุคคลอื่น แต่มีข้อเสียคือ ในบางครอบครัวที่ผู้เป็นแม่เคยทำงานก่อนการคลอดบุตร มีความจำเป็นต้องลาออกจากงานมาเพื่อเลี้ยงดูลูก ทำให้ขาดรายได้เข้าสู่ครอบครัว อาจส่งผลกระทบต่อครอบครัวที่มีรายได้น้อยมากมักต้องมีการดำเนินชีวิตที่ลำบากมากขึ้น

แบบที่ 2: การเลี้ยงดูเด็กโดยบ้านร่วมพัฒนาเด็ก เป็นเสมือนการฝากเลี้ยงดูเด็กกับเพื่อนบ้าน มีการเลี้ยงดูเด็กจำนวนมากในพื้นที่บ้านภายในชุมชน ซึ่งมีข้อดีคือ บิดามารดาของเด็กสามารถทำงานหารายได้เข้าสู่ครอบครัวได้ดั้งเดิม ด้วยการที่เป็นสถานรับเลี้ยงเด็กจำนวนมาก ทำให้ค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูเด็กมีราคาถูกลง อีกทั้งมีรูปแบบการเลี้ยงดูเด็กที่ยืดหยุ่นแก่ผู้ปกครอง คือ เปิดรับเลี้ยงเด็กแต่เช้าตรู่และส่งเด็กแก่ผู้ปกครองถึงเย็นค่ำได้ เปิดรับเลี้ยงเด็กเล็กซึ่งเป็นช่วงวัยที่สถานรับเลี้ยงเด็กที่อื่นๆ ไม่เปิดรับ ซึ่งมารองรับต่อผู้ปกครองที่มีความจำเป็นต้องทำงานหารายได้หลังคลอดบุตร เพราะมีญาติผู้ใหญ่ช่วยเหลือในการเลี้ยงดูบุตร แต่มีข้อเสียคือ การเลี้ยงดูเด็กจำนวนมาก

ในสถานที่บ้านภายในชุมชน มีพื้นที่จำกัด และไม่เป็นสัดส่วน ได้ดูที่บ้านมีแหล่งน้ำครำ และทางสัญจรมักมีรถมอเตอร์ไซด์วิ่งผ่านบ่อยครั้ง ทำให้การดูแลเด็กอาจทำได้ไม่ทั่วถึง มีความเสี่ยงต่อการเกิดอันตรายได้ทุกเมื่อ

โดยการเลี้ยงดูเด็กทั้ง 2 รูปแบบ มีข้อดีและข้อเสียแตกต่างกันออกไป แต่ส่วนใหญ่ ภายในชุมชนทรัพย์สินเก่า มีการเลี้ยงดูเด็กโดยบิดามารดา อาจเป็นเพราะการให้ความสำคัญเรื่องการเลี้ยงดูบุตรหรือมีความจำเป็นต้องลาออกจากงานมาเพื่อเลี้ยงดูบุตร เนื่องจากรูปแบบครอบครัวเป็นครอบครัวเดี่ยว ไม่สามารถฝากเด็กเลี้ยงดูกับญาติผู้ใหญ่ ในเวลากลางวันได้ อีกทั้งถ้านำไปฝากบ้านร่วมพัฒนาเด็กผู้ปกครองอาจยังมีความวิตกกังวลเรื่องการเลี้ยงดูเด็กไม่ทั่วถึงเพราะมีเด็กจำนวนมาก และเกิดค่าใช้จ่ายในการฝากเลี้ยงดูเด็กเพิ่มขึ้น

บทสรุป

รูปแบบการเลี้ยงดูเด็กที่เป็นที่นิยมอย่างมากทั้ง 4 ชุมชน คือ การเลี้ยงดูเด็ก โดยคนในครอบครัว ทั้งบิดามารดา ปู่ย่า ตายาย และญาติพี่น้อง เพราะเป็นรูปแบบที่เด็กจะได้รับการเลี้ยงดูอย่างใกล้ชิดจากบุคคลภายในครอบครัว แต่รูปแบบการเลี้ยงดูเด็กรูปแบบนี้มีข้อจำกัดสำหรับครอบครัวเดี่ยวในชุมชนเมือง อีกทั้งในอนาคตครอบครัวเดี่ยวมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ความผูกพันในรูปแบบชนบทได้ลดบทบาทลงไป เนื่องจากชาวบ้านทั้ง 4 ชุมชน ส่วนใหญ่อพยพย้ายถิ่นฐานมาจากภูมิภาคที่หลากหลาย ได้ตั้งรกรากเป็นเวลากว่า 30-40 ปี เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและรูปแบบครอบครัว ให้เข้ากับการกลายเป็นเมือง ส่วนการส่งเด็กไปฝากเลี้ยงดูกับญาติผู้ใหญ่ที่ต่างจังหวัดต่างมีข้อดี คือ บิดามารดาทำงานหารายได้อย่างเต็มที่ ปราศจากความกังวล แต่ข้อเสียคือ ความผูกพันระหว่างบิดามารดาและบุตรอาจไม่แน่นแฟ้น อีกทั้งในบางครอบครัวที่มาจากอาศัยอยู่ในชุมชนเมืองเป็นระยะเวลานานจึงไม่ค่อยมีความผูกพันกับญาติผู้ใหญ่ในภูมิลำเนา ส่วนการให้มารดาลาออกจากการทำงานมาเลี้ยงดูบุตรไม่สามารถแก้ไขปัญหามารดาที่มีความจำเป็นต้องทำงานหารายได้เข้าสู่ครอบครัว โดยเฉพาะชุมชนเมืองที่มีค่าครองชีพที่สูง ส่วนรูปแบบบ้านรับเลี้ยงเด็กที่มีค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูเด็กที่สูง เนื่องจากการรับเลี้ยงเด็กเล็กมีความเสี่ยงมากกว่าการเลี้ยงเด็กในวัยอื่น ทำให้สามารถรับเลี้ยงดูได้ในจำนวนน้อย ค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ยต่อจำนวนเด็กจึงสูง จากข้อมูลเชิงสำรวจ

พบว่าภายในชุมชนมีอัตราการเกิดที่ลดลง และในปัจจุบันการเลี้ยงดูเด็กในรูปแบบนี้เริ่มทยอยปิดตัวลง ซึ่งรูปแบบการเลี้ยงดูเด็กทั้งการเลี้ยงดูเด็กโดยคนในครอบครัว และการเลี้ยงดูเด็กโดยบ้านรับเลี้ยงเด็ก มีข้อจำกัดที่ไม่สามารถเป็นรูปแบบหลักในการเลี้ยงดูเด็กสำหรับครอบครัวในชุมชนเมืองได้ แต่อาจมีบางส่วนที่ยังดำเนินการอยู่ในอนาคต ดังนั้นจึงมีความจำเป็นในการมองหาทางเลือกสำหรับการเลี้ยงดูที่มีรูปแบบที่เหมาะสมสำหรับครอบครัวในชุมชนเมือง เพื่อรองรับความต้องการจำเป็นของผู้ปกครองที่มีปัญหาการเลี้ยงดูบุตร และชุมชนที่มีเงื่อนไขและข้อจำกัดที่แตกต่างกันออกไป โดยผู้วิจัยได้เสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาการเลี้ยงดูเด็กที่เหมาะสมในรูปแบบของเนอร์สเซอรีชุมชน มีการดำเนินงานภายใต้การกำกับดูแลของคณะกรรมการชุมชน มีความยืดหยุ่นรองรับการเลี้ยงดูเด็กสำหรับครอบครัวในชุมชนเมือง ทั้งเรื่องเวลาการรับเลี้ยงเด็ก และการรับเลี้ยงเด็กเล็กที่สอดคล้องกับการทำงานของผู้ปกครอง อีกทั้งการเข้ามามีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายที่ให้การสนับสนุน ทำให้การดำเนินงานมีมาตรฐาน มีค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูเด็กในราคาถูกรองรับผู้ปกครองที่มีรายได้ไม่สูงมากนัก ผู้เลี้ยงดูเด็กที่เป็นบุคคลภายในชุมชน เช่น ผู้สูงอายุในชุมชน สมาชิกในชุมชน และอาสาสมัคร สามารถฝากเลี้ยงดูบุตรได้ด้วยความไว้วางใจและเป็นการสร้างรายได้ให้แก่สมาชิกภายในชุมชน จัดได้ว่าเป็นรูปแบบสวัสดิการเด็กที่เกิดจากการมีส่วนร่วมทั้ง ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน

ในการศึกษาปัญหาการเลี้ยงดูเด็กและการจัดสวัสดิการชุมชนในเขตเมือง: ศึกษากรณี 4 ชุมชนในเขตวังทองหลาง กรุงเทพมหานคร พบว่า ปัญหาที่สำคัญของการเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวในชุมชนเมือง คือ รูปแบบการเลี้ยงดูเด็กที่มีอยู่ในแต่ละชุมชน มีการดำเนินงานเป็นไปตามข้อจำกัดและขีดความสามารถของแต่ละชุมชน รูปแบบการเลี้ยงดูเด็กของภาครัฐซึ่งมีความพร้อมในหลายๆ ด้านแต่ขาดผู้นำด้านการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยในการบริหารจัดการ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างถูกหลัก และการให้ความสำคัญในการพัฒนาให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตความเป็นชุมชนในเมือง ส่วนรูปแบบการเลี้ยงดูเด็กของภาคเอกชนล้วนมีข้อจำกัดที่ไม่สามารถดำเนินการให้เป็นไปตามมาตรฐานสถานรับเลี้ยงเด็กได้ ทำให้เกิดแนวทางในการแก้ไขปัญหาด้วยการพัฒนารูปแบบการเลี้ยงดูเด็กแบบเนอร์สเซอรีชุมชนที่ให้ความสำคัญกับการเข้ามามีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน โดยเฉพาะสมาชิกภายในชุมชนผู้ที่เข้าถึงปัญหาโดยตรง ถือเป็น การสร้างสวัสดิการเด็กโดยชุมชนเพื่อชุมชนอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษารูปแบบการเลี้ยงดูเด็กที่สามารถพัฒนาได้ในแต่ละชุมชน เพื่อให้เกิดการเสริมสร้างรูปแบบการเลี้ยงดูเด็กในชุมชนที่มีอยู่ให้เกิดการทำหน้าที่ที่สมบูรณ์ ดังนี้

1. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียน

เสริมสร้างการมีส่วนร่วม โดยชุมชนควรเข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของศูนย์มากขึ้น ทั้งในการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ชาวบ้าน และคณะกรรมการชุมชน เพื่อเข้าไปรับรู้ถึงปัญหาและสิ่งที่ต้องการได้รับการสนับสนุน

เสริมสร้างแรงบันดาลใจ โดยการดำเนินงานเพื่อสังคมล้วนแต่ต้องการกำลังใจในการทำงาน การปรับอัตราเงินเดือนและการมีสวัสดิการที่เหมาะสมให้แก่อาสาผู้เลี้ยงดูเด็กหรือครูพี่เลี้ยงเด็กให้สูงขึ้น เพื่อให้เพียงพอกับการใช้จ่ายในชีวิตประจำวันที่มีค่าครองชีพที่สูงขึ้น อีกทั้งเป็นการสร้างแรงจูงใจในการทำงาน สร้างศักดิ์ศรีและความภาคภูมิใจในงาน

การให้การสนับสนุน โดยหน่วยงานและองค์กรต่างๆ ควรให้การส่งเสริม นม อุปกรณ์หรือสื่อการเรียนการสอน และกิจกรรมพัฒนาทักษะสำหรับเด็กมากขึ้น อีกทั้งการสนับสนุนการรับสมัครผู้เลี้ยงดูเด็กที่จบหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยหรือจบปริญญาตรีหรือจูงใจให้ ผู้เลี้ยงดูเด็กศึกษาต่อ เพื่อมาเป็นผู้นำในการดำเนินงานของศูนย์ฯ

การติดตามการดำเนินงานและปรับให้สอดคล้องกับสังคมปัจจุบัน โดยส่งเสริมให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในเรื่องเด็กเข้ามากำกับดูแลติดตามคุณภาพการดำเนินงาน และสนับสนุนผลักดันให้เข้าสู่มาตรฐานให้มากที่สุด

ควรปรับระยะเวลารับส่งเด็กของศูนย์ฯ ควรขยายให้มีความยืดหยุ่น เพื่อให้สอดคล้องกับการทำงานของผู้ปกครองในชุมชนเมือง

2. บ้านร่วมพัฒนาเด็ก

การติดตามการดำเนินงานและปรับให้สอดคล้องกับสังคมปัจจุบัน โดยกำหนดมาตรฐานการดำเนินงานของบ้านร่วมพัฒนาเด็ก โดยให้ชุมชน มูลนิธิและหน่วยงานต่างๆ เข้าไปมีส่วนร่วมดูแล และให้การสนับสนุนมากขึ้น

การให้การสนับสนุน โดยปรับปรุงสถานที่รับเลี้ยงเด็กมีความมั่นคงแข็งแรง สัดส่วนของห้องที่จำเป็นต้องใช้สอยต่างๆ เช่น ห้องน้ำ ห้องครัว และห้องเรียน ฯลฯ

หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ควรให้ความสนใจ และสนับสนุนการพัฒนา ศักยภาพ เพื่อให้เกิดมาตรฐานระดับหนึ่ง ถึงแม้จะมีข้อจำกัดที่ไม่สามารถจดทะเบียน อย่างเป็นทางการได้ยิ่งควรได้รับการดูแลให้ไปถึงจุดที่มีมาตรฐาน มิฉะนั้นจะเป็นการ สร้างความสับสน และปัญหาสังคมที่อาจเกิดขึ้นได้ในอนาคต เมื่อได้พัฒนาศักยภาพ จนสามารถจดทะเบียนอย่างเป็นทางการได้ก็ทำการผลักดันให้เข้าสู่ระบบอย่างถูกต้อง

3. เนอร์สเซอร์รี่ชุมชน

ผู้สูงอายุล้วนมีประสบการณ์ในการเลี้ยงดูเด็กจากรุ่นสู่รุ่น ดังนั้นภาครัฐและ ภาคเอกชนควรให้การส่งเสริมและสนับสนุนโครงการอบรมเพื่อพัฒนารูปแบบการ เลี้ยงดูเด็กที่ถูกวิธีให้กับผู้สูงอายุ และสมาชิกภายในชุมชนที่มีความสนใจ

ผู้ปกครองสามารถลาคลอดบุตรจากที่ทำงานเป็นระยะเวลาเพียง 3 เดือน และ ต้องกลับไปทำงานต่อ ถ้ามีสถานรับเลี้ยงเด็กเล็ก ผู้ปกครองสามารถทำงานหารายได้ เข้าสู่ครอบครัวได้ตามปกติ และการฝากเลี้ยงดูเด็กภายในชุมชนสามารถไปรับไปส่ง ได้สะดวก และมีค่าใช้จ่ายในการฝากเลี้ยงดูเด็กในราคาถูก

สถานรับเลี้ยงเด็กควรได้มาตรฐานตามเอกสารประกอบคำขอใบอนุญาต กรม พัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ แต่อาจ ให้ความยืดหยุ่นสำหรับชุมชนที่มีข้อจำกัด และหน่วยงานหรือองค์กรต่างๆ ควรเข้าไป ให้การสนับสนุนเพื่อลดข้อจำกัดเหล่านั้น

ภาครัฐควรสนับสนุนให้มีเนอร์สเซอร์รี่ในชุมชนเพื่อเป็นการส่งเสริมกิจกรรม ชมรมผู้สูงอายุ รวมทั้งเป็นการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้มีรายได้ ก่อให้เกิดการตระหนัก ในคุณค่าและความภาคภูมิใจแก่ผู้สูงอายุ

เอกสารอ้างอิง

- พรรณวิภา สุวรรณชุมภู. (2557). การดำเนินงานกองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาล ตำบลบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี. วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา, ชลบุรี.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.). (2558). สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ.2557. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- ศรีทับทิม พานิชพันธ์. (2536). งานสวัสดิการครอบครัวและเด็ก. สังคมสงเคราะห์ศาสตร์, 8 (มกราคม-ธันวาคม), 9-38.
- สมศักดิ์ สามัคคีธรรม และสุพรรณิ ไชยอำพร. (2560). สวัสดิการชุมชนกับการสร้างสังคมเข้มแข็งในกรุงเทพมหานคร. *ร่วมทุกข์*, 35(1), 139-161.
- สำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ร่วมกับ ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดตรัง สถานีอนามัยบ้านปางค่า ตำบลทับเต่า อำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย. (2549). *กระบวนการสร้างเครือข่ายงานพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคมในชุมชน*. กรุงเทพฯ : สำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- อภิญา เวชยชัย และศิริพร ยอดกมลศาสตร์. (2547). *สวัสดิการสังคมฉบับชาวบ้าน แนวคิด นโยบาย แนวทางปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ : บริษัท เอ็ดดิสันเพรส โปรดักส์ จำกัด.
- อุ้นตา นพคุณ. (2532). *ปัญหาสวัสดิการเด็กและการตอบสนองโดยองค์การเอกชน*. กรุงเทพฯ : สมาคมสวัสดิการเด็กในประเทศไทย.
- Bell, Tessa and Romano, Elisa. (2015). Child resilience in out-of-home care : Childwelfareworker perspectives. *Children and Youth Services Review*, 48 (January), 49-59.
- Fong, Kelley. (2017). Child welfare involvement and contexts of poverty : The role of parental adversities, social networks, and social services. *Children and Youth Services Review*, 72 (January), 5-13.
- Piaget, Jean. (1960). *The Moral Judgment of the Child*. Illinois : The Free Press.

Timo Harrikari. (2014). Social disorganization and the profile of child welfare: Explaining child welfare activity by the community-level factors. *Child Abuse & Neglect*, 38,10 (October), 1671-1682.